

5.9.6 (10 02 22) ЯЗЫКИ НАРОДОВ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН (ИРАНСКИЕ ЯЗЫКИ)
5.9.6 ЗАБОНҲОИ ХАЛҚҲОИ МАМОЛИКИ ХОРИҶӢ (ЗАБОНҲОИ ЭРОНӢ)
5.9.6 LANGUAGES OF THE PEOPLES OF FOREIGN COUNTRIES (IRANIAN LANGUAGES)

УДК 811.21

DOI 10.24412/3005-849X-2024-4-77-83

**ВИЖАГИҲОИ СОҲТОРИ
ТАРКИБҲО ДАР «ХАМСА»-И
НИЗОМИИ ГАНЧАВӢ (ГУЗОРИШИ
МУҚАДДИМОТИИ МАСЪАЛА)**

**ОСОБЕННОСТИ ПОСТРОЕНИЯ
ГЛАГОЛЬНЫХ СЛОВСОЧЕТАНИЙ
В «ПЯТЕРИЦЕ» НИЗАМИ
ГЯНДЖЕВИ (ПРЕДВАРИТЕЛЬНАЯ
ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМЫ)**

**FEATURES OF CONSTRUCTION
OF VERBAL PHRASES IN THE
"KHAMSA" OF NIZAMI GANJAVI
(PRELIMINARY STATEMENT
OF THE PROBLEM)**

Бобочонова Дилбарҷон Абдумӯминовна,
н.и.ф., дотсенти кафедраи умумидонишгоҳии
забони тоҷикии МДТ «ДДХ ба номи академик
Б. Гафуров» (Хучанд, Тоҷикистон)

Бободжанова Дилбардҷон Абдумуминовна,
канд. филол. наук, доцент
общеуниверситетской каф. таджикского
языка ГОУ «ХГУ им. академика Б. Гафурова»
(Худжанд, Таджикистан)

Bobojonova Dilbarjon Abdumuminovna, candidate
of Philology, assistant professor of the all-University
department of Tajik language, SEI "KSU named
after academician B. Gafurov" (Khujand, Tajikistan)
e-mail: bobojonova1977@mail.ru

Хусусиятҳои сохтори таркибҳои феълӣ дар «Хамса»-и Низомии Ганҷавӣ мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Бо далелҳо нишон дода шудааст, ки таркибҳое, ки Низомӣ қорбаст кардааст, на ҳамаашон дар осори хаттии қаблӣ ва замони ӯ роиҷ будаанд, ки падидаи мазкур аз таъби воло ва ҳунари нигорандагии ин суҳанвар шаҳодат медиҳад. Навовариш Низомӣ дар истифодаи таркиботи феълӣ дар ду баҳиш зоҳир мешавад: 1. Шоир ба таркиботи феълӣ, ки маъмулан ёридиҳандаҳои хоса доранд, ёридиҳандаҳои дигарро ворид месозад ва, бинобар ин, муаллифони фарҳангҳои тафсири ба ҳайси шоҳиди шеърӣ маҳз абёти Низомиро зикр мекунанд; 2. Баъзан таркиботи феълӣ Низомӣ тобишҳои маъноие доранд, ки бесобиқаанд. Баъзе таркиботи феълӣро шоир бо ду пешоянд ба қор мебарад.

Калидвожаҳо: Низомии Ганҷавӣ, «Хамса», таркиботи феълӣ, пешояндҳо, тобишҳои маъноии таркибот, фарҳангҳои тафсири

Проанализированы особенности построения глагольных словосочетаний в «Пятернице» Низами Гянджеви. Аргументированно показано, что не все глагольные словосочетания, использованные Низами, встречаются в письменных памятниках предшествующей эпохи и в творчестве его современников, что свидетельствует о его талантливом владении поэтическим словом. Новаторство Низами в использовании глагольных словосочетаний проявляется в двух направлениях: 1. Поэт вводит в глагольные словосочетания не свойственные им предлоги, и, как правило, авторы толковых словарей приводят подобные стихи Низами в качестве иллюстративного материала. 2. Иногда глагольные словосочетания Низами имеют смысловые оттенки, не зарегистрированные прежде. Некоторые глагольные словосочетания Низами составлены с применением двойных предлогов.

Ключевые слова: Низами Гянджеви, «Пятерница», глагольные словосочетания, предлоги, смысловые оттенки словосочетаний, толковые словари

The article analyzes the peculiarities of the construction of verb phrases in the "Khamisa" of Nizami Ganjavi. It is argued that not all verb phrases used by Nizami are found in the written monuments of the previous era and in the works of his contemporaries, which testifies to his talented mastery of the poetic word. Nizami's innovation in the use of verb phrases is manifested in two directions: 1. The poet introduces prepositions into verb phrases that are not typical for them, and, as a rule, the authors of explanatory dictionaries cite Nizami's poems as illustrative material. 2. Sometimes Nizami's verb phrases have semantic nuances that have not been recorded before. Some Nizami's verb phrases are composed using double prepositions.

Key-words: Nizami Ganjavi, "Khamisa", verbal phrases, prepositions, semantic connotations of formations, explanatory dictionaries

Низомии Ганҷавӣ яке аз маъруфтарин ва бузургтарин симоҳои адабиёти форс-тоҷики садаи XII маҳсуб ёфта, бо осори гаронбаҳои худ, дар мадди аввал, «Ҳамса» дар адабиёти ҷаҳон мақоми хоса дорад. Ӯ дар таърихи адабиёти форс-тоҷик чун бунёдгузори оғозгари силсиламанзумаҳои панҷгона – «Ҳамса» эътирофу арҷгузори гардидааст. Бо эътирофи адабиётшиносии тоҷик, профессор А.Афсаҳзод: «Ӯ (Низомии Ганҷавӣ – Д.Б.) бо нубуғу азамат, афкори баланд ва қувваи суҳанварии худ дар сафи Ҳомеру Арасту, Софоклу Еврипид, Аристофану Анакреон, Рӯдакию Фирдавсӣ, Руставелию Данте, Саъдию Шекспир, Пушкину Толстой ва амсоли инҳо меистад» [4, с.5].

«Ҳамса»-и ӯ яке аз дурдонаҳои беҳамтои адабиёти классикии форс-тоҷик маҳсуб ёфта, дар байни осори адабии дунё аз ҷумлаи офаридаҳои камназири тамаддуни башарӣ пазируфтаю эътироф шудааст. То имрӯз, мутаассифона, на илми адабиётшиносӣ ва на илми забоншиносии тоҷик тавонистанд, ки осори беназири Низомии Ганҷавиро ба таври ҳамаҷониба ва амиқ баррасию тадқиқ намоянд. Аз ин рӯ, Низомӣ барои муҳаққиқони бахши филология, аз ҷумла забоншиносӣ, майдони фароҳ ва беҳудуди таҳқиқро мемонад.

Эътироф бояд кард, ки тадқиқи ташреҳи таркибории дostonҳои марбути «Ҳамса» то ба ҳол тавачҷуҳи забоншиносонро ба худ ҷалб накардааст. Умуман, таҳлили луғавии осори Низомии Ганҷавӣ, бахусус, «Ҳамса»-и беҳамтои он дар ҷанбаҳои диахронӣю синхронӣ то кунун дар забоншиносӣ ҳадафи тадқиқи густурда қарор нагирифтааст. Аз ҷумла, дар Эрон низ ба истиснои мақолаҳои ҷудогонаи Карим Шоқир, Ҳайдаралии Даҳмарда, Фаллоҳ Ғуломалӣ, Шафии Маҳмуд ва ҷанде дигарон асари комил перомуни забони осори Низомии Ганҷавӣ ба таъӣ нарасидааст. Ногуфта намонад, ки олимони маъруфи эронӣ Козим Обидини Мутлақ ва Ҳасан Ваҳиди Дастгардӣ «Куллият»-и Низомии Ганҷавиро ба ҷоп расонидаанд, аммо дар бораи забони Низомӣ то ҳол ягон баррасие манзур нагардидааст.

Хушбахтона, солҳои охир ҷанд тадқиқоти бунёдӣ дар бахши омӯзиш ва тадқиқи масоили калимасозӣ, аз ҷумла, рисолаҳои пураарзиши профессорон Д.Саймиддинов, Олимҷон Қосимов ба таъӣ расидаанд [9; 10; 12; 13].

Дар забоншиносии тоҷик омӯзиш ва таҳлили лингвистии калимасозиву таркиборӣ дар осори Низомии Ганҷавӣ то ба ҳол мавриди таҳқиқи ҳамаҷониба қарор дода нашудааст.

Низомии Ганҷавӣ дар таркибсозӣ беназир буда, беш аз сӣ дарсад аз таркиботи вай дар адаби қабл аз ӯ бесобиқа аст. Аз ҳамин лиҳоз, кӯшидем, дар мақолаи мазкур ба таври муъҷаз ба навогарии Низомӣ дар корбурд ва сохти таркибҳои феълӣ бо истифода аз ёридохандаҳо ҷанде дар манзумаҳои «Ҳамса» бипардозем.

Феъл дар таърифи дастурнависони нав [11; 14] воҳиди маъмули тадқиқёфта аст, ки маъмулан онро ба се даста: феъли сода, мураккаб ва пешвандӣ тақсим мекунам.

Дар таҳқиқоти забонӣ, ки дар бораи Низомӣ анҷом дода шудааст, ҳама ҷо ба навогарии вай дар сохтани таркибҳои изофӣ бо сохтани қайду таркибҳои қайдӣ хос ишораву намунаҳое аз он оварда шудааст, ки тафсили онро дар он китобҳо ва ё ҳатто дар муқаддимаи

мусахҳеҳон бар осори Низомӣ метавон ёфт. Аммо дар сохтани таркибҳои феълӣ ва ё тағйир додани корбурди бархе аз феълҳо камтар ишора шудааст, дар ҳоле, ки ӯ дар ин арса соҳибтаҷриба аст.

Навоварии Низомиро дар таркиботи феълӣ метавон дар ду бахш мавриди таҳлил қарор дод:

Дар бахши аввал ба баррасии феълҳои мепарозем, ки дар забони тоҷикӣ ёридиҳандаҳои хоса доранд. Аммо Низомӣ ба далоиле, ки метавонад офаридани маънии нав бо таъсир пазируфтани аз лаҳҷа бошад, онҳоро бо ёридиҳандаҳои дигар ба кор бурдааст ва бархе аз онҳо дар матнҳои манзуму мансур собиқа надоранд:

омӯхтан дар – ёд додан ба. Ин феъл бо ду пешоянди «ба» ва «аз» ба кор меравад. Мисол: *ба ӯ омӯхт, аз ӯ омӯхт.*

Албатта, ин феъл гузаранда ба мафъул аст ва ёридиҳандаи ихтисосӣ надорад, аммо Низомӣ онро ба сурати «дар касе омӯхтан» ба кор бурдааст:

Ҳамаро як ба як ба ҳам бардӯхт

Чун ба ҳам ҷумла шуд *дар ӯ омӯхт* [4, с.77]

Зи ту ояте *дар ман омӯхтан,*

Зи ман девро дида бардӯхтан [5, с.31]

Ҳар он-ч аз падар моя андӯхтӣ,

Гузоришкунон *дар вай омӯхтӣ* [5, с.84].

Қобили таваҷҷуҳ аст, ки Низомӣ калимаи “даромӯхтан”-ро бо пешоянди “ба” низ ба кор бурдааст, ки бо намунаҳои болоӣ мавриди ҷавб тафовут дорад:

Дили ошноро барафрӯхтӣ,

Ба бегонагон дин *даромӯхтӣ* [6, с.166];

теғ бастан дар - теғ задан:

Дар ӯ ҳар лаҳза *теге чанд мебаст,*

Ба рӯяш дар дареге чанд мебаст [2, с.232].

“Теғ бастан” бо омадани пешоянди «дар» маънои нави «теғ задан»-ро ёфтааст;

тахт бастан бар – ниҳодан, қарор додан, барпо кардан:

Феъли «бастан» маъноҳои зиёд дорад, аммо дар осори Низомӣ ҳамроҳ бо калимаи «тахт» ва пешоянди «бар» ба маънии «барпо кардану қарор додан» наомадааст:

Чун нағунҷид дар ҷаҳон тоҷаш,

Тахт бар ари баст меҷораш [4, с.34]

Сулаймон агар *тахт бар бод баст,*

Муҳаммад зи бозичаи бод раст [6, с.31];

дардманд будан ба - ошиқ будан:

Дилам гӯяд ба Ширин *дардманд аст,*

Бад-ин овоза овозаш баланд аст [2, с.213].

“Дардманд будан аз касе ё чизе” ба маънои “нороҳат будан аз он” аст. Низомӣ бо истифода аз пешоянди «ба» маънои нав офаридааст, ки ҳамон ошиқ будан ва дӯст доштанро дорад;

дидан дар (андар) – нигоҳ кардан ба:

Феъли «дидан» бештар ба сурати феъли гузаранда ба кор меравад, аммо Низомӣ онро дар бархе абёт бо ёридиҳандаи «дар» ба кор бурдааст:

Он чунон к-аз ҳиҷоби торикӣ,

Кас набинад дар ӯ зи бориқӣ [4, с.38]

Равзана беғубору дар бедуд,

Кас набинад дар офтоб чӣ суд? [4, с.54]

Гуфту аз шарм *дар замин* медид,

Он чӣ з-он кас нагуфту кас нашнид [4, с.149].

Ё барои мисол дар «Хусрав ва Ширин»:

Малик *медид дар* Ширин ниҳонӣ,
К-аз он сайдаш чӣ орад армуғонӣ [2, с.132]
Зи шарм *андар замин медиду* мегуфт,
Ки дил беишқ буду ёр бечуфт [2, с.142]
Бигуфто: Гар наёбӣ сӯи ӯ роҳ,
Бигуфт: Аз дур шояд *дид дар* моҳ [2, с.216];

дида задан бар – нигоҳ кардан ба:

Ин феъл ба маънии «нигоҳ кардан ба» дар «Хафт пайкар» омадааст:

Ҳар кӣ *дида бар* он шикор задӣ,
Бӯса бар дасти шахриёр задӣ [4, с.81]
Ҳар ҷо ки ҳавасрасидае буд,
То *дида бар* ӯ назад, наёсуд [3, с.189].

Ин феъл дар «Луғатномаи Деҳхудо» фақат бо ҳамин шоҳид омадааст ва нишон медиҳад, ки сохтаи Низомӣ аст;

забон кашидан дар - сухани талх гуфтан, гилаву эътироз ва сарзаниш кардан:

Лабе чун ангубин дорӣ зи ман дур,
Забон дар ман кашӣ чун неши занбӯр [2, с.302]
Гар тар шавадаш ба қатрае бом,
Дар абр забон кашад ба дашном [3, с.75];

гурехтан дар – паноҳ бурдан ба:

Дар Худованди худ гурехт зи бим,
Кард худро ба ҳукми ӯ таслим [4, с.196].

Дар гурӯҳи дувум бошад, феълҳое баррасӣ мешаванд, ки ҳарчанд шакли маъмули онҳо дар забони форсии тоҷикӣ бо маъниҳои мухталиф ба кор равад, аммо дар матнҳои назмиву насрӣ ба сурате, ки Низомӣ овардааст, тозаву бесобиқа ё камсобиқаанд:

байдақ фуру кардан – ҳаракат додан ва ба ҷилав рондан:

Чанд аз ин қисса ҷустуҷӯ кардам,
Байдақ аз ҳар сӯе фуру кардам [4, с.153].

«Фуру кардан» бо маъниҳои фарқкунанда дар «Луғатномаи Деҳхудо» сабт шудааст, аммо «ҳаракат додан ва рондан» нест ва ин таркиби феълӣ сохтаи Низомӣ аст;

ҷон бурдан – мурдан:

Дар достони «Шикоят кардани мазлуми аввал» ҳикояти ду бародар баён мешавад, ки яке аз онҳо бо шиканҷаи вазир мемирад ва дигаре асир мешавад. Низомӣ мочароро чунин тавсиф мекунад:

Он бародар ба ҷавр *ҷон бурда*,
В-ин бародар ба дасту по мурда [4, с.308].

Феъли «ҷон бурдан» дар «Луғатномаи Деҳхудо» ба маънии «раҳо шудан ва аз марг раҳой ёфтан» омадааст ва дар тамоми шоҳидҳо бо пешоянди «аз» ё ба сурати таркиб ба кор рафтааст ва ба ин шакл «ҷон бурдан аз» дар шеърӣ Низомӣ низ дида мешавад:

Ту некӣ кун, матарс аз ҳасми хунхор,
Ба некӣ *бурд ҷон* сайёҳ аз он мор [2, с.364].

Тавре мебинем, Низомӣ бо пешоянди «ба» маънии ин феълро комилан иваз карда, маънии «мурдан»-ро ба кор бурдааст. Низомӣ шакли манфии ин феълро дар «Тайлӣ ва Мачнун» низ ба кор бурдааст. Дар он ҷо ба тавсифи ҳолати Мачнун мепарозад:

Ин ҷон ба ҷамоли он супурда,
Дил бурда, валеқ *ҷон набурда* [3, с.81]

ки зоҳиран маънои байт чунин аст: Мачнун чон ба зебоии Лайли супурда буд, ошиқи ӯ буд, аммо фидои ӯ нагашта буд (зинда буд);

сухан фуру кардан - сухан гуфтан:

Нишаста пеши ӯ Шопури танҳо,

Фуру карда ба ҳар навъе суханҳо [2, с.203].

Ин таркиб бо ҳамин шоҳид дар «Луғатномаи Деххудо» ба маънии «сухан гуфтан» омадааст ва баррасии он нишон медиҳад, ки ин таркиб низ хоси Низомӣ аст;

гузориш кардан – чустучӯ кардан / кандан бар рӯи санг, нақш бастан:

«Гузориш кардан» бо маъниҳои «шарҳ додан, баён кардан ва гуфтан» дар матнҳо ба назар мерасад, аммо Низомӣ ду маънии фарқкунандаро ба ин калима ирода кардааст. Дар тавсифи мурғ афсонае дар достони «Гунбади сиёҳ» дорем:

Ҳар дам оҳанги хорише мекард,

Хештанро гузорише мекард [4, с.158].

Маънии он дар луғатнома ва таълиқоти доктор Занҷонӣ «чустучӯ кардан» омадааст, ки дуруст менамояд. Аммо он чӣ дар ин ҷо аҳамият дорад, ин аст, ки ин феъл танҳо дар «Ҳафт пайкар» бо ин маънӣ омадааст.

Маънии дигар «кандан ва нақш бастан» аст, ки дар байти зер омадааст:

Пас он гаҳ аз синони тешаи тез,

Гузориш кард шакли шоҳу Шабдез [2, с.218];

дум хоридан – дум бар замин молидан (киноя аз диранг ва ачзу....):

Дар набардаш, ки шер *хорад дум*,

Асби душман ба сар шавад, на ба сум [4, с.44].

Ин таркиби феълӣ, ки зоҳиран маънии киноӣёфта аст, танҳо дар «Ҳафт пайкар» омадааст ва дар луғатномаву таълиқоти Низомӣ ба гунаҳои фарқкунанда шарҳ ёфтааст. Дар луғатнома ба маънии «изхори ачзу нотагонӣ кардан» омадааст ва доктор Занҷонӣ онро «киноя аз диранг кардан ва вақтузаронӣ барои инсироф аз ҳамла» донистааст [7, с.225]. Доктор Сарватиён низ барои маънӣ кардани он ба тафсириҳои хоси дигар мутавассил шудааст [8, с.392];

нишот ... афтодан:

Низомӣ аз ин феъл маънии «майл ба...»-ро ба кор бурдааст:

Ташнаро кай *нишоти роҳ афтад*?

Кай зияд гар дар оби чоҳ афтад? [4, с.58];

кабк шикастан:

Туро ин *кабк бишкостан* чӣ суд аст,

Ки бози ишқ кабкатро рабудааст.

В-агар хоҳӣ, ки дар дил роз пӯшӣ,

Шикобат бод, то бо дил бикӯшӣ [2, с.149].

Ин таъбир, ки ба ҷуз осори Низомӣ дар ҷои дигар дида намешавад, илова бар «Хусрав ва Ширин» дар «Искандарнома» низ ду бор ба кор рафтааст. Дар «Шарафнома» «Сиголиш намудани Искандар бар ҷанги Доро» омадааст, ки шоҳи Рум дар марғзоре ҷанги ду кабкро мебинад ва бар яке аз онҳо фол мезанад, аз қазо ҳамон кабк пирӯз мешавад, вале пас аз чанд лаҳза уқобе онро шикор мекунад:

Чу *бишкост* кабки дариро уқоб,

Малик кабк бишкасту омад ба тоб [5, с.126].

Дар ҷои дигаре аз «Шарафнома» «Нишастани Искандар бар ҷойи Доро» омадааст, ки Искандар пас аз сиёсат рондан бар эронӣён аз пири дунёдида мепурсад, ки барои пирӯзӣ дар ҷанг чӣ чизе аҳамият дорад ва дар посух мешунавад, ки:

Шунидам зи ҷангозмонӣ пеш,

Ки аз зӯртан захираи мард беш...
Шикасте к-аз ӯ хун ба хоро расид,
Ҳам аз дил шикастан ба Доро расид.
Шикастадил омад ба майдони фароз,
Вале *кабк бишкаст* бо чуррабоз [5, с.194].

Мулоҳиза аз ин се байт нишон медиҳад, ки маънӣ ҳамон «розпӯшӣ» аст, ки Ваҳид ба он ишора кардааст ва дар «Луғатномаи Деҳхудо», таълиқоти доктор Занҷонӣ ба маънии «пай гум кардан» омадааст. Он чӣ бештар аз ин метавон дар бораи маънии ин таркиб афзуд, ин ки «розпӯшӣ» аст, ҳамроҳ бо ин қору ин «инкор» аз шавоҳид эҳсос мешавад;

хориш кардан – хоридан:

Ин феъл низ ба ғайр аз осори вай ба маънии «кандан ва пок кардан» наомадааст, ки ба назар мерасад, лозими маъноӣ ҳақиқӣ он аст:

Ба ҳар *хориш*, ки бо он *хора* кардӣ,
Яке бурҷ аз ҳисораш пора кардӣ [2, с.219].

Ин нуктаро ёдовар шудан зарур аст, ки «хориш кардан» дар маъноӣ «хорондан» низ дар осори Низомӣ дида мешавад. Чунонки дар байти зер омадааст:

Ҳар дам оҳанги *хорише мекард*,
Хештанро гузорише мекард [4, с.158].

Ҳар лаҳза қасди хорондани тани хеш мекард ва тани хешро мечуст;
дандон кашидан – дандон нишон додан:

Саворон теғи барқафшон кашада,
Хузаброн сар ба сар *дандон кашада* [2, с.160].

Дар «Луғатномаи Деҳхудо» танҳо маънии зикршуда барои ин таркиб «кандани дандон» аст ва чӣ хеле ки маълум аст, бо ин байт алоқасе надорад. Доктор Занҷонӣ онро «дандон нишон додан барои ҳамла» маънӣ кардааст, ки ба назар дуруст мерасад. Ин таркиб бо ин маънӣ қомилан наваз аз ибтикороти Низомӣ аст ва тасвирест, ки Низомӣ аз шеърӣ Мутанаббӣ баргирифтааст:

Изо назрат ниюбулис биарза,
Фило тазнин аналайса ибтисм [2,2, с.85]

Он гоҳ ки ошкоро дандонҳои шерро дидӣ, ҳаргиз гумон макун, ки шер лабханд мезанад.

Ҷоизи зикр аст, чанде аз ин таҳлилҳо бо мақсаде рӯи қор омад, то ки аҳамияти таъсири ёридиҳандаҳоро дар тағйири маъноии феълҳо нишон диҳем. Ва бешакку гумон бигӯем, ки он дар осори Низомӣ муште аст намунаи хирвор. Бинобар ин, дар ҳаҷми як мақола овардани тамоми ин аносири луғавӣ ба мо даст намедиҳад. Феълҳое, ки омадани онҳо бо ёридиҳандаҳои гуногун маъноӣ тафовутдоштаро ба онҳо мебахшад, бешак, як боби алоҳидаро метавонад аз дарки матнҳои дигари қуҳан низ фаро гирад.

ПАЙНАВИШТ:

1. Барқуқӣ А. Шарҳи девони Алмутанаббӣ. Ҷ.2. – Бейрут: Алношир, 1407 ҳ.қ.
2. Ганҷавӣ Н. Куллиёт. Хусрав ва Ширин. Ҷ.1. – Душанбе: Ирфон, 1983. – 464 с.
3. Ганҷавӣ Н. Куллиёт. Лайлӣ ва Маҷнун. Ҷ.2. – Душанбе: Ирфон, 1982. – 368 с.
4. Ганҷавӣ Н. Куллиёт. Ҳафт пайкар. Ҷ.3. – Душанбе: Ирфон, 1983. – 416 с.
5. Ганҷавӣ Н. Куллиёт. Шарафнома. Ҷ.4. – Душанбе: Ирфон, 1984. – 496 с.
6. Ганҷавӣ Н. Куллиёт. Иқболнома. Махзан-ул-асрор. Девони ашъор. Ҷ.5. – Душанбе: Ирфон, 1984. – 480 с.
7. Ганҷавӣ Н. Ҳафт пайкар. Хусрав ва Ширин / ба тасҳеҳи Барот Занҷонӣ. – Донишгоҳи Техрон, 1373 ҳ.ш., 1376 ҳ.ш..
8. Ганҷавӣ Н. Ҳафт пайкар (ба тасҳеҳи Бехрӯз Сарватиён). – Тӯс; Техрон, 1377 ҳ.ш.

9. Касимов О.Х. Деривация в «Шахнаме» Абулькасима Фирдоуси / О.Х. Касимов. – Душанбе, 2006. – 186 с.
10. Касимов О.Х. Картина животного мира в «Шахнаме» Абулькасима Фирдоуси / О.Х. Касимов. – Душанбе: Дониш, 2011. – 136 с.
11. Мирзоев А. Ибораҳои феълии замонӣ дар ЗАҲТ. – Душанбе, 1972. – 256 с.
12. Саймиддинов Д. Вожаииносии забони форсии миёна. – Душанбе: Пажӯҳишигоҳи фарҳанги форсӣ-тоҷикӣ, 2001. – 310 с.
13. Саймиддинов Д. Адабиёти наҳлавӣ (пажӯҳиш, тарҷума ва таширҳ). – Душанбе: Пажӯҳишигоҳи фарҳанги форсӣ-тоҷикӣ, 2003. – 232 с.
14. Шодиев Р. Феъл дар «Шоҳнома» / Р. Шодиев. – Душанбе, 2014. – 152 с.

REFERENCES:

1. Barquqi A. Description of the Divan of Almutanabbi. 2nd v. - Beirut: Alnoshir, 1407.
2. Ganjavi N. Kulliyat. Khosrov and Shirin, - v.1 - Dushanbe: Irfon, 1983. – 464 pp.
3. Ganjavi N. Kulliyat. Leily and Majnun, - v.2 - Dushanbe: Irfon, 1982. – 368 pp.
4. Ganjavi N. Kulliyat. Haft Peykar, v.3 - Dushanbe: Irfon, 1983. – 416 pp.
5. Ganjavi N. Kulliyat. The Sharafnama v.4. - Dushanbe: Irfon, 1984. – 496 pp.
6. Ganjavi N. Kulliyat. The Iqbalnameh. Makhzan-ul-asror. Divan of poetry v.5. - Dushanbe: Irfon, 1984. - 480 pp.
7. Ganjavi N. Haft Peikar. Khosrav and Shirin (corrected by Barot Zanjani). – University of Tehran, 1373., 1376.
8. Ganjavi N. Haft Peikar. (Corrected by Behruz Sarvatiyon). - Tus - Tehran. 1377.
9. Qosimov O.H. Derivation in the "Shahname" by Abulqasim Firdawsi. – Dushanbe, 2006. – 186 pp.
10. Qosimov O.H. The Picture of the Animal World in the "Shahname" by Abulqasim Firdawsi. – Dushanbe: Donish, 2011. – 136 pp.
11. Mirzoev A. Verb Expressions of the Present Tense in TMLL. - Dushanbe, 1972. - 256 pp.
12. Saimiddinov D. Dictionary of the Middle Persian Language. - Dushanbe: Institute of Persian-Tajik Culture, 2001. – 310 pp.
13. Saimiddinov D. Pehlavi Literature (research, translation and retelling). - Dushanbe: Institute of Persian-Tajik Culture, 2003. – 232 pp.
14. Shodiev R. The verb in "Shahname". - Dushanbe, 2014. - 152 pp.